

Projekty audiowizualne w klasach z uczniami o zróżnicowanym poziomie znajomości języka

KRZYSZTOF KOTUŁA

Spośród wielu form pracy, które można wprowadzić na lekcji języka obcego, edycja i produkcja materiałów audiowizualnych są niewątpliwie propozycją godną uwagi. Pozwalają one na zwiększenie autonomii i motywacji uczniów poprzez pracę nad konkretnym produktem, który może zostać zaprezentowany szerokiemu gronu odbiorców, np. poprzez jego upowszechnienie w sieci.

W niniejszym artykule autor koncentruje się na dubbingu, czyli podkładaniu głosu do materiału filmowego. Istnieje wiele możliwych ścieżek realizacji tego typu projektów. Uczniowie mogą zarówno pracować z gotowym materiałem, zaczerpniętym np. z internetu, poddając go odpowiednim modyfikacjom (podłożenie nowej ścieżki dźwiękowej), jak i tworzyć nowe, samodzielne nagrania (wywiady, reportaże itd.). Tego typu projekty pozwalają zwiększyć motywację i autonomię uczniów, nauczyć ich efektywnej pracy w grupach (w tym w grupach o zróżnicowanym poziomie znajomości języka), dając im jednocześnie możliwość stworzenia konkretnego produktu w języku obcym – takiego, który można zaprezentować na forum klasowym lub udostępnić szerzej, np. umieszczając go w internecie.

Zadania związane z dubbingiem mają duży potencjał dydaktyczny, a ich realizacja – mimo że wydają się propozycją nieco egzotyczną – jest stosunkowo prosta. W artykule omówione zostaną dwa projekty tego typu, zrealizowane przez autora na lekcji języka francuskiego w szkole ponadgimnazjalnej oraz w szkole wyższej.

Projekty dubbingowe na zajęciach z języka obcego

Ćwiczenia dubbingowe można podzielić na dwa typy: takie, w których zadaniem uczniów jest zastąpienie pierwotnej ścieżki dźwiękowej dokładną imitacją oryginału, i takie, w których w miejsce oryginalnej ścieżki dźwiękowej zostaje wmontowane nagranie zrealizowane samodzielnie przez uczniów, według ich pomysłu. Prezentacja obu tych przypadków pozwoli odpowiedzieć na pytania: Jakie cele można realizować w ramach tego typu projektów? Jakie trudności napotyka nauczyciel pragnący włączyć ćwiczenia dubbingowe do praktyki szkolnej? Jakie korzyści mogą płynąć z ich realizacji, w szczególności w zespołach klasowych o zróżnicowanym poziomie znajomości języka?

Tworzenie autorskiej ścieżki dźwiękowej

Projekt został przeprowadzony w klasie kontynuacyjnej języka francuskiego w liceum ogólnokształcącym w pierwszym roku nauki, kiedy uczniowie nie mieli okazji jeszcze dobrze się poznać, a poziom językowy w grupie był mocno zróżnicowany. Zadaniem uczniów było wymyślenie i nagranie dialogu bohaterów fragmentu serialu telewizyjnego. Na potrzeby zadania została wybrana scena kłótni małżeńskiej: mąż wraca smutny do domu, żona – wyraźnie zaniepokojona – zadaje mu kolejne pytania, by w końcu wybuchnąć płaczem i wybiec z domu. Nauczyciel odpowiednio spreparował film, wycinając z niego interesującą go scenę i usuwając oryginalną ścieżkę dźwiękową. Tak przygotowany plik został udostępniony uczniom, pracującym przy tym zadaniu w parach, poprzez internet.

Jest oczywiste, że realizacja projektu tego rodzaju wymaga od nauczyciela odpowiedniego przygotowania i zaplanowania wszystkich jego etapów. Pierwszym krokiem jest selekcja materiału źródłowego, który musi spełniać wiele określonych warunków. Bardzo ważne jest, żeby zaproponowany przez nauczyciela klip – nawet jeśli jest to wyrwany z kontekstu fragment większego utworu – stanowił zamkniętą, logiczną całość. Tak dzieje się w przypadku omawianego filmu: nawet jeśli uczestnicy zajęć nie znali szerszego kontekstu, to scena sama w sobie stanowi czytelną sekwencję narracyjną, rozpoczynającą się w momencie wejścia mężczyzny do domu i kończącą się wybiegnięciem z niego żony. Struktura filmu jest również niezwykle istotna. W opisywanym przypadku sytuacja jest całkowicie czytelna, nawet bez ścieżki dźwiękowej. Przebieg rozmowy między postaciami jest przejrzysty: zmieniające się kąty kamery pozwalają za każdym razem bez problemu zidentyfikować osobę mówiącą, a zbliżenia na twarze umożliwiają odczytanie dynamiki dialogu i emocji bohaterów filmu.

Kolejnym niezwykle istotnym zagadnieniem jest odpowiedni czas trwania klipu. Zadania polegające na podkładaniu ścieżki dźwiękowej są bardzo pracochłonne. Uczniowie muszą w pierwszej kolejności opracować zarys scenariusza, następnie rozpisać poszczególne kwestie i przećwiczyć ich płynne czytanie. Krytycznym czynnikiem jest dopasowanie dźwięku do ścieżki obrazu, co wymaga długotrwałych ćwiczeń i odpowiedniej obróbki nagranych dialogów. W tym kontekście nie powinno się proponować zbyt długich filmów. Bardzo ważne jest także wyznaczenie uczniom wystarczającej ilości czasu na realizację zadania.

Równie istotna jest zawartość wybranego filmu, która powinna stymulować uczniów do uruchomienia wyobraźni i proponowania czegoś ciekawego.

W omawianym tutaj przypadku przebieg rozmowy między bohaterami i motywy ich zachowania pozostają nieznanne, w związku z tym przed uczestnikami zajęć otwiera się szerokie pole do różnorodnych interpretacji. To z kolei mobilizuje ich do wykazania się kreatywnością, czego dowodem jest bogactwo pomysłów przedstawionych przez uczniów podczas realizacji projektu. Wśród zaproponowanych scenariuszy znalazły się na przykład takie, w których okazuje się, że mężczyzna pożyczył pieniądze od mafii i oświadcza żonie, iż muszą uciekać z kraju lub oznajmia, że rozbił niedawno zakupiony samochód, na który oszczędzała przez wiele lat. Umożliwienie uczniom wykorzystania ich kreatywności i pozwolenie im na puszczanie wodzy fantazji przynosi zwykle dobre rezultaty.

ILUSTRACJA 1 Kadr z filmu z podpisami przygotowanymi przez uczniów.

Techniczne aspekty realizacji projektu wiążą się – jak już wcześniej wspomniano – z koniecznością odpowiedniego przygotowania materiału źródłowego przez nauczyciela. Z filmu musi zostać wycięta odpowiednia scena, usunięta oryginalna ścieżka dźwiękowa, a plik wideo musi zostać udostępniony uczestnikom zajęć. Ponieważ uczniowie często borykają się z problemami technicznymi podczas realizacji podobnych zadań, konieczne okazuje się przygotowanie specjalnych instrukcji (tutoriali) przez prowadzącego zajęcia, w których zostaną zaprezentowane kolejne etapy pracy nad tworzeniem ścieżki dźwiękowej oraz narzędzia, które pozwolą zrealizować zadanie. Wspomnieć tutaj można choćby o programie Audacity, który pozwala edytować nagraną ścieżkę dźwiękową, przez co możliwe jest usunięcie ewentualnych błędów lub sklejenie nagrania z kilku części, a także Windows Movie Maker, który umożliwia zmiksowanie ścieżki dźwiękowej z obrazem i zapisanie tak powstałego filmu w odpowiednim formacie. Narzędzia zaproponowane przez nauczyciela powinny być, oczywiście, ogólnodostępne i darmowe.

Kluczową kwestią, pozostającą zwykle w gestii nauczyciela, jest dobór uczniów do grup. Jeżeli projekt jest realizowany – a tak często się zdarza – w zespołach klasowych o zróżnicowanym poziomie znajomości języka, to warto się zastanowić, czy losowe przydzielanie uczniów do grup jest optymalnym rozwiązaniem. Lepszym pomysłem jest dobór celowy, kiedy uczniowie łączeni są ze względu na prezentowany poziom językowy. W takim przypadku często okazuje się, że uczeń, którego poziom znajomości języka jest niższy niż kolegi bądź koleżanki z grupy, stara się wykazać większą kreatywnością i/lub bierze na siebie ciężar technicznego przygotowania filmu, uczeń lepiej znający język koncentruje się zaś na opracowaniu warstwy językowej nagrania.

Aby uniknąć sytuacji, w której jeden z członków grupy wykonuje nieproporcjonalnie większą część pracy niż inni, konieczny jest stały monitoring projektu ze strony nauczyciela. Uczestnikom należy zapewnić dostęp do odpowiednich kanałów komunikacji z nauczycielem podczas realizacji projektu. Korzystając choćby z Google Docs, uczniowie mogą stworzyć scenariusz filmu i rozpisać poszczególne kwestie dialogowe. Ponieważ jest to narzędzie umożliwiające pracę zarówno w trybie synchronicznym, jak i asynchronicznym, nauczyciel może w każdej chwili dodać swoje komentarze i wprowadzić odpowiednie modyfikacje (np. korekty językowe) do tworzonego tekstu. Dzięki funkcji śledzenia historii zmian możliwe jest przejrzanie wszystkich modyfikacji dokonanych przez poszczególnych uczniów i ocena wkładu pracy każdego z nich.

Podsumowując, przygotowanie podkładu dźwiękowego do fragmentu filmu rozwija wiele kompetencji językowych i ogólnych uczniów. Tego rodzaju zadania wymagają od uczących się języka obcego nie tylko pomysłowości i kreatywności, lecz także dyscypliny, gdyż produkt przez nich stworzony musi być wewnętrznie spójny, tworzyć logiczną całość z obrazem i ściśle mieścić się w ramach czasowych wyznaczonych przez ścieżkę obrazu. Uczniowie, choć nie pojawiają się na ekranie, mają okazję rozwijać swoje zdolności aktorskie, by przekonująco oddać emocje ukazane przez postacie na ekranie. Tym samym ćwiczą wymowę, intonację i dykcję, a także oswajają się z melodią języka.

Imitacja oryginalnej ścieżki dźwiękowej

Projekty dubbingowe mogą być realizowane nie tylko z myślą o stymulowaniu kreatywności uczniów, lecz także w celu rozwijania specyficznych kompetencji językowych na dowolnym etapie edukacji. Przykładem może być projekt przeprowadzony na Uniwersytecie Marii

Curie-Skłodowskiej w roku akademickim 2015/2016 podczas zajęć z praktycznej fonetyki języka francuskiego. Zadaniem studentów pierwszego roku lingwistyki stosowanej było przygotowanie podkładu dźwiękowego pod dwie sceny zaczerpnięte z francuskiego serialu *Scènes de ménages* (Kotuła 2018).

Serial składa się z krótkich, kilkudziesięciosekundowych scenek, które są praktycznie gotowym materiałem do wykorzystania na zajęciach z języka obcego na poziomie zaawansowanym. Ponadto, scenki te są niezwykle interesujące z punktu widzenia nauczania fonetyki języka francuskiego, gdyż przedstawiane w nich sytuacje są bardzo dynamiczne, a aktorzy prezentują pełne spektrum emocji (zdziwienie, radość, smutek, wściekłość itd.). Ponieważ studenci przeszli wcześniej trening pozwalający im na rozpoznawanie i imitację wzorców intonacyjnych odpowiadających poszczególnym emocjom (z wykorzystaniem podręcznika *Phonétique progressive du français. Niveau avancé*), wykonanie zadania doskonale wpisywało się w proces dydaktyczny.

Zadaniem studentów nie było wymyślenie własnego scenariusza, lecz imitacja oryginalnej ścieżki dźwiękowej. Realizacja projektu przebiegła więc inaczej niż w przypadku wcześniej opisanego zadania. W pierwszym kroku została wykonana dokładna transkrypcja oryginalnych dialogów, zidentyfikowano również wszystkie występujące w nagraniu wzorce intonacyjne. Następnie studenci uzyskali w internecie dostęp do odpowiednio przygotowanych plików z nagraniami. Podobnie jak w przypadku projektu realizowanego w szkole ponadgimnazjalnej uczący się otrzymali drogą mailową samouczek (tutorial) pokazujący, jak nagrać dźwięk, jak go zmontować i podłożyć gotową ścieżkę dźwiękową pod film. Ostatnim etapem projektu był pokaz, podczas którego dokonano oceny rezultatów pracy uczniów. Przeprowadzone po zakończeniu projektu badanie ankietowe potwierdziło, że zdecydowana większość studentów oceniła projekt pozytywnie, podkreślając jego przydatność w procesie nauki fonetyki francuskiej.

Nie ulega wątpliwości, że w przypadku zadań dubbingowych ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji fonetycznej niezwykle istotna jest możliwość pracy z autentycznymi dokumentami, które przedstawiają użytkowników języka w realnych kontekstach komunikacyjnych. Jest to podejście zupełnie odmienne od sposobu pracy podczas typowych ćwiczeń na lekcjach fonetyki, kiedy to studenci są często proszeni o odsłuchanie i powtórzenie słów lub zdań wyrwanych z kontekstu.

ILUSTRACJA 2. Kadr z serialu z transkrypcją dialogu.

Podsumowanie

Projekty dubbingowe mogą być interesującą propozycją dla nauczycieli języków obcych. Realizacja tego typu przedsięwzięć ma liczne zalety, takie jak:

- uwalnianie kreatywności uczniów,
  - zwiększanie motywacji uczniów oraz zakresu ich autonomii,
  - poznawanie przez uczniów sposobów efektywnej pracy w grupach i komunikacji interpersonalnej,
  - kształcenie odpowiedzialności i umiejętności planowania działań w dłuższej perspektywie czasowej,
  - podnoszenie kompetencji technicznych uczniów,
  - zmniejszenie poziomu lęku językowego.
- Ludyczny charakter tego rodzaju ćwiczeń ma

znaczenie również w kontekście pracy z grupami o zróżnicowanym poziomie językowym. Zabawa w imitację daje uczniom – szczególnie tym, którzy nisko oceniają swoje kompetencje – możliwość przezwyciężenia oporów psychicznych przed używaniem języka obcego i strachu przed ośmieszeniem na forum klasy czy grupy ćwiczeniowej. Zmniejszenie poziomu lęku językowego jest możliwe, gdyż uczący się prezentują dopracowany produkt, przygotowany przez nich wcześniej w sprzyjających warunkach. Dlatego tę formę pracy można polecić nauczycielom pracującym w różnych typach szkół, z uczniami na różnym poziomie językowym.

BIBLIOGRAFIA:

- Kotuła, K. (2013) Edycja i produkcja materiałów audiowizualnych w ramach nauki języka obcego. Nowe technologie a rozwijanie kompetencji ogólnych i językowych. W: J. Stańczyk, E. Nowikiewicz (red.) *Dydaktyka językowa a kompetencje ogólne*, Bydgoszcz: Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Bydgoszczy, s. 237–246.
- Kotuła, K. (2018) Le doublage comme un moyen de travailler sur la prononciation française: théorie et pratique. W: *Glottodidactica* 45 (1), s. 67–82.

DR KRZYSZTOF KOTUŁA Adiunkt w Instytucie Germanistyki i Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, nauczyciel języka francuskiego w V Liceum Ogólnokształcącym im. Augusta Witkowskiego w Krakowie.